

DIIS POLICY BRIEF APRIL 2015

Ekstremisme på nettet

KAMPEN MOD ONLINE-RADIKALISERING STARTER OFFLINE

Modnarrativer fremhæves ofte som columbus-ægget i forebyggelsen af ekstremisme og radikaliserings. De skal punktere ekstremismens propaganda eller skabe positive alternativer til dens fællesskaber. Men effekterne er tvivlsomme og kan i værste fald virke stik mod hensigten. Uddannelse og kritisk tænkning er derfor den bedste forebyggelse.

Ekstremister og propagandister har inddtaget de sociale medier. Det har skabt bekymring for, at de radikale holdningsfællesskaber fører til yderligere radikaliserings ude foran computerskærmene. Flere forskere, interesseorganisationer og ministre slår derfor til lyd for at forebygge radikaliserings ved at

ANBEFALINGER

- Sats på en langsigtet styrkelse af kritisk tænkning og en åben demokratisk kultur.
- Uddan unge i digitale kundskaber, der gør dem bedre i stand til at forstå de sociale mediers virkemåder og gennemskue manipulation.
- Undgå at anvende direkte modnarrativer, som udfordrer og falsificerer den ekstremistiske ideologi.
- Undgå at fremme positive alternativer via strategiske alliancer med organisationer i civilsamfundet.

Vi bør fokusere kræfterne på at opbygge et stærkt demokratisk samfund af digitalt indfødte.

Modnarrativer har meget lille relevans for den egentlige målgruppe, som først og fremmest søger at få bekræftet egne idéer og radikale inklinationer.

gennemtrænge online-miljøernes ideologiske forsvarsværker med modnarrativer. Helt overordnet kan strategierne til at modgå ekstremistiske narrativer inddeles i tre kategorier:

- **Direkte modnarrativer** til ekstremismens ideologi og livsstil
- **Positive alternativer**, der blandt andet støtter moderate stemmer
- **Opbygning af digitale kompetencer og kritiske refleksionsevner** hos potentielt sårbare unge

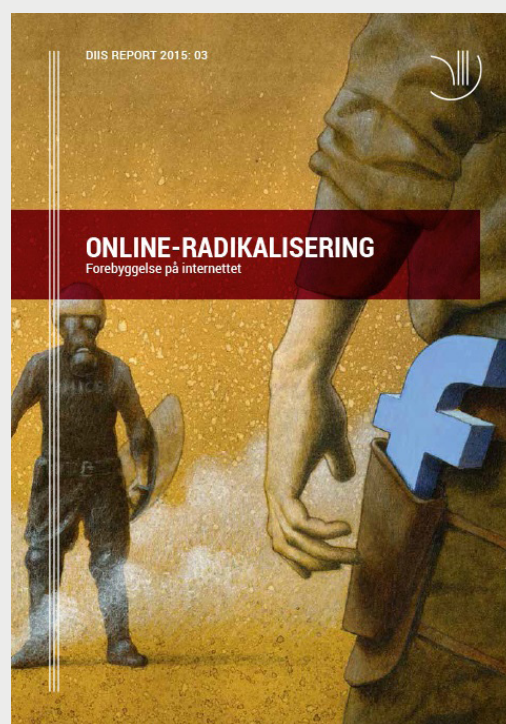
Direkte modnarrativer forsøger at "vinde diskussionen" ved at dekonstruere og delegitimere den ekstremistiske propaganda. Tilgangen forsøger således på kort sigt at påvirke adfærden hos dem, der sympatiserer med eller tager del i den voldelige ekstremisme. Modnarrativer kan blandt andet handle om at latterliggøre, udfordre og falsificere den ekstremistiske ideologis påstande eller at påvise uoverensstemmelsen mellem ekstremismens utopi og dens brutale virkelighed. Den direkte tilgang bygger ofte på antagelsen om, at den voldelige ekstremismes narrativer er baseret på misforståelser og konspirationsteorier, og at afsløre det vil så tvivl i ekstremismens tankerækker og lede sympatisørerne på rette vej.

Positive alternativer opererer på mellemlangt sigt og forsøger at modgå ekstremismens tiltrækningskraft gennem alternative udbud på identitetsmarkedet som eksempelvis moderate fortolkninger af religion og ideologi eller ikke-ekstremistiske fritidsaktiviteter baseret på sekulære, vestlige værdier. Tilgangen udfordrer dermed ikke ekstremismens narrativer direkte, men ønsker i stedet at påvirke de unge, der er sårbare over for budskaberne. Herudover kan de alternative stemmer hjælpe med at samle det stille flertal imod ekstremismen ved at understrege solidaritet, fælles mål og fælles værdier.

Kritisk tænkning og skepsis over for informationers sandhedsværdi kombineret med gode digitale kundskaber kan gøre unge mindre tiltrukket af ekstremismen. De skal ifølge denne tankegang trænes gennem en demokratipædagogik, der arbejder med at forbedre deres mediekompetencer, dvs. forståelse for de forskellige digitale mediers funktioner, færdigheder i omgangen med nye medier samt analytiske og refleksive mediekritiske kundskaber. Tilgangen satser således på langsigtsperspektivet. Den forsøger at forebygge fremtidig ekstremisme ved at opbygge et stærkt demokratisk samfund af digitalt indfødte.

Modtagerparadoks – forståelsen af individet

Modnarrativerne har flere problemer med individforståelsen, når det ikke blot handler om at modsige

En uddybende diskussion af tiltagene mod ekstremisme på nettet findes i rapporten *Online-radikalisering: Forebyggelse på internettet*. Læs mere på diis.dk.

ekstremistiske røster, men også om at forebygge radikalisering. I de direkte modnarrativer er det rationelle individer, der skal præsenteres for sandheden. I de positive alternativer er det sårbare og manipulerbare unge, som skal podes med de rette værdier. Men begge tilgange rammer ved siden af skiven. Ekstremismen virker ofte dragende på unge, der er fanget i en eksistentiel og identitetspolitisk modstandskamp. Her risikerer direkte modnarrativer blot at blive opfattet som typisk vestlig og politisk korrekt propaganda, der oven i købet er genstand for en latterliggørende modpropaganda. De alternative fortællinger tilbyder ofte ikke andet end en modstandsløs og impotent multikulturel normalitet, som misforstår ekstremismens følelsesmæssige og politiske ophav.

De normalitets skeptiske unge navigerer i et kaotisk informationshav, hvor de nødvendigvis må reducere støjen gennem aktive fravalg. Kunsten bliver derfor at lokke de unge til frivilligt at betragte sindrigt konstruerede modnarrativer, som i udgangspunktet er uforenelige med deres værdier. De lave klikletal for eksisterende

onlinekampagner illustrerer, at det ikke lykkes.

Modnarrativer har meget lille relevans for den egentlige målgruppe, som først og fremmest søger at få bekræftet egne idéer og radikale inklinationer. Modnarrativernes antagelser om kommunikationens radikaliserende eller de-radikaliserende effekt har ikke blik for radikaliseringsens meget individuelle og kontekstuelle karakter. Den enkelte fortolker ny information i relation til en personlig livsfortælling og et netværk af eksisterende relationer. Der findes intet universalmiddel.

Afsenderparadoks – oprør mod autoriteter

Modnarrativernes strenge fokus på budskabet risikerer at gøre tilgængene blinde over for finansierings- og afsenderparadokser. Ideen om de positive alternativer bygger til dels på, at narrative skal leveres af autoritative, moderate stemmer som for eksempel moderate imamer, der kan hjælpe med at affeje volden som illegitim. Problemet er dog, at online-ekstremismen og radikaliseringsfænomenet i høj grad også er baseret på normalitets skeptiske

TO EKSEMPLER PÅ MODNARRATIVER

Et eksempel på direkte modnarrativer er kampagnen *Think Again Turn Away*, som det amerikanske udenrigsministerium står bag.

Kampagnen anvender terrororganisationers strategiske fejltagelser samt beretninger fra afhoppere til at fremstille den voldelige ekstremisme som en fejlslagen strategi. Den har et aktivt korps af Twitterbrugere, som mikroblogger om jihadistiske netværks fejlinformationer og manipulation. Kampagnen breder sig i film og billeder over de fleste sociale medier og anvender såvel humor som kontraideologisk faktatjek. Den har særligt fået omtale for en kontroversiel video, *Welcome to the "Islamic State" land (ISIL/ISIS)*, der i sarkastiske vendinger fortæller om alle fordelene ved at blive fremmedkriger for Islamisk Stat i Syrien og Irak.

IS svarede igen med modpropaganda, der angreb dobbeltmoral og hyklery i den amerikanske selvfremsættelse.

Et eksempel på en kampagne, der spiller på positive alternativer, er *Walk Away from Violent Extremism* af den australske ngo People against Violent Extremism.

Kampagnen bevæger sig på flere platforme med både film og billeder. Formålet er blandt andet at forbedre viden og opmærksomhed om voldelig ekstremisme, at udvikle modnarrativer, som deles gennem online-platforme og at styrke modstandsdygtigheden over for radikal og ekstremistisk indflydelse på unge. Det sidste element forsøger kampagnen at opnå ved at appellere til følelserne. Den beskriver "normaliteten", dvs. middag med familien og fodbold med vennerne, som den sikre havn, hvor frustrerede unge i stedet bør kaste det sociale anker.

Den grundlæggende fortælling i kampagnen er således ideen om en sekulær og individualiseret multikulturel normalitet.

unges oprør mod autoriteter og moderate livsanskuelser, hvorfor det autoritetsbaserede modnarrativ blot risikerer at bekræfte og måske også forstærke oprørstrangen.

Det effektfulde modnarrativ skal, som en slags trojansk hest, plante en spire af tvivl, der kan få lov at vokse og nedbryde ekstremismens forsvarsværker indefra. Sådanne alternativer kan formodentlig få nogle unge, der flirter med ekstremismen, til at komme på andre tanker. Men hvis den trojanske hest overhovedet skal have en chance for at komme inden for murene, må afsenderen ikke være synlig og hensigten ikke være klar. Den kritiske fortælling har således størst indflydelse, hvis tvivlens stemme udgår fra de ekstremistiske miljøers indre.

Hvis de alternative stemmer bliver økonomisk eller ideologisk koblet til staten, vil det blot bestyrke mistanken og mistilliden. Afsenderparadokset beskriver faren ved, at staten støtter modnarrativer og kampagner fremført af organisationer i civilsamfundet. Støtten risikerer at blive et dødslys for troværdigheden af de uafhængige initiativer, og derfor taler afsenderparadokset imod idéen om strategiske alliancer med organisationer.

Alternativ sandhed eller kritisk tilgang

De direkte modnarrativer handler om at demonstrere ideologiens falske grundlag og vise unge mennesker, hvordan virkeligheden i virkeligheden ser ud. Den tilgang tager afsæt i simple antagelser om kommunikation og anerkender ikke åbent, at medievirkeligheden er politisk konstrueret og altid betinger en

bestemt vinkling eller måske endda fordrejning af indholdet – uanset hvem afsenderen er. De positive alternativer tilbyder en light-version af den ekstremistiske originalvare og forsøger at lokke de normalitets-skeptiske unge tilbage i folden. I stedet for at fremhæve den "sande" virkelighed som de direkte modnarrativer, tilbyder alternativerne en anden og mere uproblematisk plads i fællesskabet.

Den kritiske dannelse er derimod mere fundamental. Tilgangen kobler generel viden og oplysning til den kritiske sans for at lære de unge at betvivle simple sandhedsudsagn og de autoriteter, som fremfører dem. De to første tilgange postulerer altså en anden sandhed, mens den sidste tilgang vægter kritikken af sandhedsudsigelser. Derfor virker tilgangene uforenelige.

Der mangler ganske enkelt forskning, som påviser online-kommunikationens radikaliserende eller de-radikaliserende effekt. En sådan forskning bør tage udgangspunkt i radikaliserings mangefacetterede individ, så vi ikke fristes til at anvende skrivebordsrationelle idealkonstruktioner.

At forebygge ekstremisme er ikke det samme som at sælge et bedre produkt eller at tale sandhed til en virkelighedsforstyrret modkultur. Kampen mod online-ekstremisme starter derfor offline gennem bedre uddannelse og en åben demokratisk kultur med større politisk og identitetsmæssigt albuerum. Der findes ingen enkle løsninger. Men den mest sikre strategi er det lange seje træk, som satser på (ud)dannelse og kritisk tænkning.

Tobias Gemmerli, videnskabelig assistent, International Sikkerhed (toge@diis.dk)

Forsideillustration: Pawel Kuczynski

